

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้ ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนของบทสรุปและส่วนของการอภิปรายผล ตลอดจนข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเรื่อง วิเคราะห์การสร้างความเป็นจริงทางการเมืองผ่านทางสื่อวิดีโอในช่วงวิกฤตการณ์ เดือนพฤษภาคม 2535 ด้วยเหตุผลสำคัญคือ ได้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันเป็นอย่างมากถึงเรื่องข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และในช่วงวิกฤตการณ์ที่มีความวุ่นวายสับสนนั้น คำถามหนึ่งก็คือ ได้มีการนำเสนอภาพความเป็นจริงทางการเมืองของเหตุการณ์ในขณะนั้นกันมากน้อยเพียงใด ข้อเสนอเหล่านี้ ส่วนหนึ่งสะท้อนออกมาจากกระแสการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสื่อมวลชนต่างๆ ในการนำเสนอข่าวสาร และข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อวิทยุ และโทรทัศน์ ซึ่งได้ตกเป็นเป้าของการวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนัก บางคนมองว่าสื่ออิเล็กทรอนิกส์ทั้งสองประเภทนี้ พลอยตกอยู่ในภาวะวิกฤตไปด้วย

ข้อสงสัยอีกส่วนหนึ่ง ได้มีการพยายามหาคำตอบ โดยปรากฏออกมาในรูปแบบของการจัดทำและนำเสนอภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในรูปแบบของสื่ออีกประเภทหนึ่ง คือ สื่อวิดีโอ

ปรากฏการณ์ของวิดีโอเทปที่มีออกมาวางจำหน่ายเป็นจำนวนมาก ภายหลังจากเหตุการณ์สงบ แสดงให้เห็นถึงความพยายามที่จะนำเสนอภาพเหตุการณ์ความเป็นจริงทางการเมือง (ในทัศนะของผู้จัดทำ) ขึ้นมา ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า ในทัศนะของแต่ละฝ่ายนั้น มองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างไร และจะนำเสนอภาพเหตุการณ์อะไร ออกมาเป็นความเป็นจริงทางการเมือง ซึ่งความเป็นจริงที่ว่านี้ จะมีความเหมือนหรือแตกต่าง

กันอย่างไร และอะไรคือปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้เป็นเช่นนั้น

ทั้งนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษา 2 ประการคือ

1. เพื่อศึกษาถึงเหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นภาพความเป็นจริงทางการเมือง ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ผ่านทางสื่อวิดีโอ

2. เพื่อศึกษาถึงวิธีการสร้างภาพความเป็นจริงทางการเมือง ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ผ่านทางสื่อวิดีโอ

การศึกษา อาศัยการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อวิดีโอเทป ที่ผู้วิจัยรวบรวมมา ทำการศึกษาจำนวน 8 ม้วน และปรากฏผลของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เหตุการณ์ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ที่ถูกนำเสนอเป็นความเป็นจริงทางการเมืองในวิดีโอเทปที่ศึกษา แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1.1 เหตุการณ์ก่อนวิกฤตการณ์

1.2 เหตุการณ์ช่วงวิกฤตการณ์

1.3 เหตุการณ์ภายหลังวิกฤตการณ์

โดยมีรายละเอียดของเหตุการณ์ในแต่ละช่วงดังต่อไปนี้

1.1 เหตุการณ์ก่อนวิกฤตการณ์

เหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นความเป็นจริงทางการเมืองก่อนช่วงวิกฤตการณ์ ในวิดีโอเทปส่วนใหญ่ (ที่นำเสนอเหตุการณ์ในช่วงก่อนวิกฤตการณ์นี้) ประกอบด้วยเหตุการณ์ การเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ของพล.อ.สุจินดา คราประยูร รองประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ในวันที่ 7 เม.ย 2535 หลังจากนั้น ได้เกิดกระแสประท้วงของประชาชน เริ่มจากการอดอาหารของร.ต. ฉลาด วรฉัตร

อดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคประชาธิปัตย์ จ.ตราด และการชุมนุมประท้วงของประชาชน ที่บริเวณลานพระบรมรูปทรงม้า ในวันที่ 20 เม.ย 2535 และที่บริเวณหน้ารัฐสภา ในช่วงระหว่างวันที่ 5-7 พ.ค 2535 ซึ่งเป็นช่วงของการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อสภาและมีการเคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมไปยังท้องสนามหลวงในคืนวันที่ 7 พ.ค 2535 จากนั้นก็มีการเคลื่อนขบวนอีกครั้งจากสนามหลวงมาตามถนนราชดำเนิน และถูกสกัดกั้นโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เชิงสะพานผ่านฟ้า ผู้ชุมนุมจึงปักหลักชุมนุมที่บริเวณถนนราชดำเนิน และอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย จนถึงรุ่งเช้าของวันที่ 11 พ.ค 2535 ก็มีการยุติการชุมนุมชั่วคราว และนัดชุมนุมกันใหม่ในวันที่ 17 พ.ค 2535 ที่ท้องสนามหลวง

1.2 เหตุการณ์ช่วงวิกฤตการณ์

เหตุการณ์ช่วงวิกฤตการณ์ ที่มีการนำเสนอเป็นความเป็นจริงทางการเมืองนั้น แยกออกเป็นเหตุการณ์หลักๆ ตามลำดับของวันที่เกิดเหตุการณ์ดังนี้

17 พ.ค 2535

การชุมนุมที่สนามหลวงมีประชาชนมาร่วมชุมนุมเป็นจำนวนมาก จากนั้นในช่วงกลางคืนมีการเคลื่อนขบวนของกลุ่มผู้ชุมนุมออกจากสนามหลวง แต่ไปติดแนวสกัดกั้นของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่บริเวณสะพานผ่านฟ้า เกิดการปะทะกันขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและประชาชนบางกลุ่ม จนทำให้ประชาชน และเจ้าหน้าที่บางคน ได้รับความเจ็บประชาชนบางกลุ่มทำการขว้างปา กุบ ทำลาย เผา รถดับเพลิง รถตำรวจ และรถราในบริเวณด้านหน้าสะพานผ่านฟ้า สถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้ง กองกำกับการสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน ก็ถูกเผาไปด้วย มีการใช้กำลังทหารเข้าผลักดันกลุ่มประชาชนที่ชุมนุม โดยการใช้อาวุธปืนยิงขู่เพื่อสลายผู้ชุมนุม และใช้น้ำจากรถดับเพลิงฉีดเข้าไปในกลุ่มประชาชนที่ชุมนุม เพื่อสลายการชุมนุม แต่ประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังคงนั่งชุมนุมกันอยู่

18 พ.ค 2535

ประชาชนจำนวนมากยังคงชุมนุมกันต่อที่บริเวณถนนราชดำเนิน บริเวณด้านหน้าอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ในตอนบ่าย กำลังทหารเข้าทำการสลายกลุ่มผู้ชุมนุม และจับกุมตัวผู้นำในการชุมนุมคนหนึ่ง คือ พล.ต.จำลอง ศรีเมือง และผู้ชุมนุมบางส่วน

ตกเย็นประชาชนกลุ่มหนึ่งได้กลับมารวมตัวกันใหม่ที่บริเวณกรมประชาสัมพันธ์ และสำนักงานสลากกินแบ่งรัฐบาล มีการเผชิญหน้ากันระหว่างกองกำลังทหาร และประชาชนที่ชุมนุม และเกิดการปะทะกันขึ้นระหว่างประชาชนที่ชุมนุม และทหารที่ตรึงกำลังในบริเวณชุมนุม ทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตจำนวนหนึ่ง

19 พ.ค 2535

กำลังทหารเข้าทำการควบคุมพื้นที่การชุมนุม และจับตัวประชาชนที่ชุมนุม จากนั้นได้นำตัวขึ้นรถไปควบคุมตัวที่โรงเรียนพลตำรวจนครบาลบางเขน ในตอนบ่าย มีการย้ายการชุมนุมไปยังบริเวณมหาวิทยาลัยรามคำแหง

20 พ.ค 2535

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชกระแสรับสั่งให้พล.อ. สุจินดา และพล.ต.จำลอง เข้าเฝ้า เพื่อรับกระแสพระราชดำรัส เกี่ยวกับหนทางในการแก้ปัญหา

1.3 เหตุการณ์ภายหลังวิกฤตการณ์

วันที่ 24 พ.ค 2535 พล.อ. สุจินดา คราประยูร แกล้งทางโทรทัศน์ รวมการเฉพาะกิจ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

เหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ เป็นเหตุการณ์หลักที่พบว่า มีการนำเสนอในวิดีโอเทป ส่วนใหญ่ที่ศึกษา

ในการนำเสนอเหตุการณ์ในแต่ละช่วงนี้ ผู้จัดทำวิดีโอเทปแต่ละหน่วยงาน มีการนำเสนอในลักษณะที่แตกต่างกันไป ดังนี้

วิดีโอเทปที่ผู้จัดทำเป็นหน่วยงานที่มีส่วนร่วมในการชุมนุม และวิดีโอเทปของฝ่ายประชาชน เน้นประเด็นการนำเสนอ ที่แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจรุนแรงของฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชนที่ชุมนุม

วิดีโอเทปที่องค์กรสื่อมวลชนเป็นผู้จัดทำ เน้นการนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในรูปแบบของการนำเสนอข่าว และอาศัยภาพเป็นตัวหลักในการบอกเล่าเรื่องราวของ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ส่วนวิดีโอที่จัดทำโดยศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบกนั้น ประเด็นที่นำเสนอ เน้น การใช้ความรุนแรงในการชุมนุม ของกลุ่มผู้ชุมนุม

2. วิธีการสร้างความเป็นจริงทางการเมือง ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ของสื่อวิดีโอ

วิดีโอเทปที่ศึกษา มีการใช้วิธีการในการสร้างความเป็นจริงทางการเมือง โดยการใช้ถ้อยคำในการบรรยายถึงเหตุการณ์ การใช้ภาพ และการใช้เสียงประกอบ ที่แตกต่างกันออกไป ในวิดีโอเทปที่ผู้จัดทำเป็นคนละหน่วยงาน ดังนี้

นอกจากนี้ การตั้งชื่อวิดีโอเทปของแต่ละฝ่าย ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่มีการนำมา ใช้ในการสร้างความเป็นจริงของเหตุการณ์ เช่นการตั้งชื่อวิดีโอเทปเพื่อให้ฟังดูน่ากลัว (วิดีโอเทป "บันทึกลี้ค่า" "พฤษภาคมหาวิปโยค" "พฤษภาคมมิฬ" ซึ่งเป็นวิดีโอเทปของ องค์กรที่มีส่วนร่วมในการชุมนุม และฝ่ายประชาชน) หรือให้เห็นว่าเป็นสถานการณ์ของความวุ่นวาย (วิดีโอที่ "สรุปสถานการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศ พ.ค 2535" ของกองทัพบก)

การศึกษายังพบว่า มีการนำวิธีการทางสัญวิทยา มาใช้ในการสื่อความหมายของเหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นความเป็นจริงทางการเมืองในเดือนพฤษภาคมด้วย ซึ่งก็มีทั้งการใช้ภาพเหมือน สัญลักษณ์ และตัวหมาย (Signifier) ในการสื่อหรือ กล่าวถึงเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ตลอดจนการใช้วิธีการนำเสนอเหตุการณ์ในรูปแบบ ของคู่ตรงกันข้าม

2. อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยตั้งข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของการวิจัยครั้งนี้ว่า เหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็น ความเป็นจริงทางการเมือง ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 นั้นมีความแตก-



ต่างกันระหว่างวิดีโอเทปที่ผู้จัดทำเป็นฝ่ายองค์กรประชาธิปไตย องค์กรสื่อมวลชน ฝ่ายประชาชน และฝ่ายกองทัพ โดยพิจารณาจากกรอบแห่งการอ้างอิง นโยบายของแต่ละองค์กร และทัศนคติของแต่ละฝ่าย ซึ่งมีความแตกต่างกันไป

ผลการวิจัยที่ได้ในครั้งนี้ พบว่าเหตุการณ์ ที่ถูกนำเสนอเป็นความจริงทางการเมืองในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ในวิดีโอเทป ที่ผู้จัดทำเป็นคนละหน่วยงานกันนั้น กลับมีความคล้ายคลึงกันของเหตุการณ์ที่นำเสนอ

นอกจากนี้ ยังพบว่ามีภavnนำวิธีการต่างๆ มาใช้ในการสร้างความเป็นจริงที่แตกต่างกันไปในวิดีโอเทปที่องค์กรผู้ผลิต เป็นคนละหน่วยงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างหน่วยงานที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองขัดแย้งกัน ซึ่งการสร้างความเป็นจริงที่แตกต่างกันไปนี้ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของแต่ละฝ่าย ที่มีต่อวิกฤตการณ์ทางการเมืองในครั้งนั้น

ในส่วนที่แย้งต่อข้อสันนิษฐานนั้น พบว่า มีความเหมือนกันของเหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นความจริงทางการเมืองหลายเหตุการณ์ และที่สำคัญก็คือภาพที่แสดงถึงเหตุการณ์เหล่านั้น (โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงวิกฤตการณ์) เป็นภาพที่มาจากแหล่งภาพเดียวกัน ดังจะเห็นได้จากภาพที่มีการใช้อ้างอิงในวิดีโอเทปส่วนใหญ่ แทบจะทุกม้วนก็คือ

ภาพจากเทปโทรทัศน์ของช่อง 9 สำนักข่าว VIS NEWS และ CNN ซึ่งเป็นภาพทหารที่ตั้งแถวยิงปืน เข้าใส่กลุ่มประชาชนที่ชุมนุมโดยตรง และภาพผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตในโรงแรมรัตนโกสินทร์ ในเหตุการณ์คืนวันที่ 18 พ.ค 2535

ภาพจากสำนักข่าว VIS NEWS ซึ่งเป็นภาพเหตุการณ์ในขณะที่กำลังทหารบุกเข้าไปในโรงแรมรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นภาพเหตุการณ์ในคืนวันที่ 18 พ.ค

ภาพจากสำนักข่าวอิสระของญี่ปุ่น TBS (Tokyo Broadcasting Service) ซึ่งเป็นภาพทหารที่ใช้ปืนรัวยิงร่างคนจนล้มลง (ภาพเหตุการณ์ในคืนวันที่ 18 พ.ค 2535)

การใช้ภาพจากแหล่งเดียวกันนี้อาจจะเป็นเพราะว่าผู้จัดทำวิดีโอเทปนั้นๆ ไม่มีภาพเหตุการณ์ในช่วงนั้น หรือเห็นว่า ภาพเหตุการณ์ที่นำมาใช้อ้างอิงซึ่งเป็นของแหล่ง

ภาพอื่นนั้น สามารถที่จะสื่อให้ผู้ชมได้เห็น "ความเป็นจริงทางการเมือง" ที่ผู้จัดทำประสงค์จะนำเสนอไปสู่ผู้ชมได้ดีกว่า นอกจากนี้ ผู้จัดทำวิดีโอเทปบางม้วน เช่น วิดีโอของกองทัพก็ให้เหตุผลในการนำภาพจาก สำนักข่าวต่างประเทศมานำเสนอในวิดีโอที่ค้นของกองทัพว่า "เพื่อให้ผู้ชมได้เห็นภาพทั้งสองด้าน"

ความเหมือนกันของเหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นความเป็นจริงทางการเมือง ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ของวิดีโอเทปต่างๆ ที่ผู้จัดทำเป็นคนละหน่วยงานกันนี้ แสดงให้เห็นว่า เหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอ นั้น เป็นข้อเท็จจริง (Fact) ของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม ไม่อาจกล่าวได้ว่า เหตุการณ์ที่ได้รับการนำเสนอในวิดีโอเทปแต่ละม้วนที่ศึกษานั้น เป็น "ความเป็นจริง" (Reality) ทางการเมือง ของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2535 อย่างแท้จริง เพราะเหตุว่า ได้มีการนำเอาเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงต่างๆ เหล่านั้นมา "สร้าง" ขึ้นใหม่ ดังจะเห็นได้จากการนำเอาวิธีการต่างๆ มาใช้ในการนำเสนอความเป็นจริงทางการเมืองในทัศนะของผู้จัดทำ ไปยังผู้ชม และโดยวิธีการเหล่านี้เอง ที่ทำให้ความเป็นจริงทางการเมืองของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในทัศนะของแต่ละฝ่าย มีความแตกต่างกันออกไป

นั่นคือ เหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอในวิดีโอเทปต่างๆ ว่าเป็น "ความเป็นจริงทางการเมือง" ของวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2535 นั้น แท้จริงแล้วก็คือสิ่งที่เรียกว่า เหตุการณ์เทียม (Pseudo events) นั่นเอง

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยใช้คำว่า เหตุการณ์เทียมในที่นี้ ไม่ได้หมายความว่าเหตุการณ์ที่ได้รับการนำเสนอในวิดีโอเทปแต่ละม้วนนั้น ไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นจริง หากแต่สิ่งที่ผู้วิจัยต้องการหมายถึงก็คือ เหตุการณ์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ผ่านกระบวนการของการสร้างขึ้นโดยวัตถุประสงค์หลักก็คือ เพื่อสนับสนุนต่อความคิด ความเชื่อ และทัศนะของผู้จัดทำวิดีโอเทปแต่ละฝ่าย และดังนั้น จึงไม่เป็นที่น่าประหลาดใจในประเด็นเรื่องความเป็นจริงของสิ่งที่ถูกนำเสนอ ไม่ว่าจะ เป็นข้อโต้แย้งว่า ใครกันแน่ที่เป็นผู้ใช้ความรุนแรง หรือ ประเด็นในเรื่องจำนวนของผู้เสียชีวิตที่แท้จริง เพราะเหตุว่า เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นมิคุณค่าเพียงพอที่จะได้รับการนำเสนอ โดยที่ไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องจริงหรือไม่จริง

จะเห็นว่า ในกระบวนการของการสร้างความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนั้น ปัจจัยในเรื่องนโยบายขององค์กร ตลอดจนทัศนคติ ความคิด ความเชื่อ ของหน่วยงานที่จัดทำ รวมทั้งกรอบแห่งการอ้างอิงของบุคลากรผู้จัดทำในแต่ละหน่วยงาน ได้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง สิ่งที่เป็นผลสะท้อนของการเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องของปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ ก็คือ ประเด็นที่น่าเสนอตรงกันข้ามกันอย่างสิ้นเชิงระหว่างผู้จัดทำวิดีโอเทปของฝ่ายกองทัพ กับฝ่ายองค์กรประชาธิปไตยและฝ่ายประชาชน

การนำเสนอเน้นให้เห็นถึงพฤติกรรมของผู้ชุมนุม ว่าเป็นผู้ที่พร้อมจะใช้ความรุนแรง ในวิดีโอเทปของฝ่ายกองทัพนั้น ไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงทัศนคติของบุคลากรผู้จัดทำ หากยังสะท้อนแนวคิดโดยรวมของกองทัพ ที่มีต่อการชุมนุมและผู้ร่วมชุมนุม ทัศนคติที่แสดงออกเช่นนี้ เป็นเสมือนปฏิกิริยาตอบสนอง หรือ "ภาพที่มีอยู่ในหัว" ของฝ่ายกองทัพเกี่ยวกับการชุมนุมของประชาชน ภายหลังจากการรับรู้และตีความเหตุการณ์ บนพื้นฐานประสบการณ์ที่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ เคยรับรู้มาก่อน ในวิกฤตการณ์สำคัญสองครั้งที่ผ่านมา เช่นนี้จึงไม่ใช่เรื่องที่น่าประหลาดใจมากนัก เมื่อพบว่า ในช่วงวิกฤตการณ์นั้น ประเด็นเรื่องพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย หรือสภาเปรซิเดียม จะถูกหยิบยกมากล่าวถึงอีก ในศตวรรษแห่งข้อมูลข่าวสารนี้

เนื้อหาในวิดีโอทัศน์ "สรุปเหตุการณ์ความไม่สงบเรียบร้อยในประเทศ พ.ศ. 2535" ของศูนย์ปฏิบัติการกองทัพบก นั้น ได้รับการนำเสนอเป็นเนื้อหาในเอกสาร "ลำดับเหตุการณ์การก่อความไม่สงบเรียบร้อย พ.ศ. 2535" ที่พล.อ. อิศระพงศ์ หนูหนักดี ผู้บัญชาการทหารบก (ในขณะนั้น) และ พล.อ.อ. เกษตร โรจนนิล ผู้บัญชาการทหารอากาศ (ตำแหน่งในขณะนั้น) นำไปใช้เป็นหลักฐานในการชี้แจงต่อคณะกรรมการวิสามัญ สอบสวนข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ของรัฐสภา (ดูรายละเอียดในภาคผนวก)

ในทางกลับกัน การเน้นประเด็นเรื่องการใช้กำลังรุนแรงของฝ่ายเจ้าหน้าที่ในการสลายการชุมนุม ในวิดีโอเทปของฝ่ายประชาชน และองค์กรที่มีส่วนร่วมในการชุมนุมนั้น ก็อาจจะอธิบายได้ด้วยเหตุผลเดียวกัน เพราะประเด็นที่น่าเสนอในวิดีโอเทปก็คือการเข้าถึงจุดยืนที่ได้แสดงออกมาตั้งแต่ต้นของผู้จัดการชุมนุม และประชาชนที่ชุมนุม แม้เมื่อมีข้อตอบโต้ ในการใช้ความรุนแรงในฝ่ายของผู้ชุมนุม ปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับรู้ ของผู้จัดทำวิดีโอเทปฝ่ายนี้ ก็คือ การตั้งข้อสงสัยถึงความจริงของข้อตอบโต้ดังกล่าว

กล่าว ทั้งนี้เพราะเหตุว่า สิ่งทีหน่วยงานผู้จัดทำ ได้รับรู้มาก่อนหน้านั้นโดยตลอด เกี่ยวกับการชุมนุม ก็คือ ประชาชนมาร่วมชุมนุมอย่างสันติ และไม่เคยเกิดเหตุการณ์รุนแรงมาก่อนในการชุมนุมก่อนหน้านั้น แม้ว่าจะมีการเคลื่อนขบวนผู้ชุมนุมก็ตาม

เหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้น แม้มีประชาชนจำนวนหนึ่งที่มีส่วนเข้าไปสัมผัสกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง แต่ประชาชนจำนวนมาก รับรู้เรื่องราวที่เกิดขึ้นโดยผ่านทางสื่อมวลชน ความเป็นจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งที่ประชาชนได้รับรู้โดยผ่านมาจากคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ และภาพข่าวในหนังสือพิมพ์ ดังนั้น ปฏิริยาตอบสนองของประชาชนต่อการรับรู้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปรากฏการณ์ของคลื่นมนุษย์ที่หลังไหลไปดูล่องรอยของเหตุการณ์ที่บริเวณถนนราชดำเนิน หรือการประท้วงต่อต้าน และบอยคอต (Boycott) เจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะทหาร ซึ่งเกิดขึ้นในหลายๆจังหวัดทั่วประเทศ จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนว่า เป็นพฤติกรรมตอบสนองที่เป็นไปตามสิ่งที่ได้รับรู้จากสื่อมวลชนนี้ และได้รับการเสริมและเน้นย้ำจากสิ่งที่ได้รับรู้ต่อมาจากสื่อวิดีโอ

ในช่วงวิกฤตการณ์นั้น เป็นที่ชัดเจนว่า สื่อมวลชนวิทยุและโทรทัศน์ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของฝ่ายรัฐ ในความพยายามที่จะนำเสนอความเป็นจริงของวิกฤตการณ์ในทัศนะของฝ่ายรัฐ ไปยังประชาชน โดยที่ในสภาวะเช่นนั้น ดูเหมือนว่าสื่อมวลชนซึ่งอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐประเภทนี้ จะไม่มีทางเลือกมากนัก

ถ้าหากจะเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ทางการเมืองในเดือนตุลาคมปี 2516 นั้น พบว่า มีส่วนที่คล้ายคลึงกันก็คือ สื่อมวลชนหนังสือพิมพ์นั้น ได้ทำหน้าที่ในการสร้างความเข้าใจระหว่างประชาชนทั่วไป กับฝ่ายผู้ชุมนุม มากกว่าที่จะทำหน้าที่เดียวกันนี้ระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับประชาชนทั่วไป โดยที่สื่อประเภทนี้ได้ทำหน้าที่กระจายสารทางการเมืองในกลุ่มผู้ชุมนุมไปสู่ประชาชน และมีอิทธิพลต่อการสร้างทัศนคติในทางลบต่อการกระทำของรัฐบาล (ทั้งนี้จากการประเมินปฏิริยาของผู้ชุมนุม ในระหว่างที่ผู้วิจัยไปทำข่าวในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ และจากการที่มีโอกาสรับทราบถึงการแสดงความคิดเห็นของประชาชนที่มีการติดต่อเข้ามาที่กองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ ทั้งในช่วงก่อนระหว่าง และหลังวิกฤตการณ์ อย่างไรก็ตาม เป็นการประเมินจากประสบการณ์ที่ได้รับเท่านั้น หากแต่ไม่มีข้อมูลยืนยันในทางวิชาการ จึงควรจะมีการศึกษาถึงบทบาทของสื่อมวลชนแต่ละประเภทในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม อย่างจริงจังอีกครั้ง)

การแสดงบทบาทของสื่อมวลชนหนังสือพิมพ์นั้น นอกจากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของเหตุการณ์แล้ว ยังทำหน้าที่ในการวิพากษ์วิจารณ์แสดงทัศนคติต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างเต็มที่ จนกระทั่งมีการสั่งปิดหนังสือพิมพ์ 3 ฉบับในเวลานั้น (และมีการยกเลิกคำสั่งในเวลาต่อมา) อย่างไรก็ตาม การทำหน้าที่ในส่วนนี้ของสื่อหนังสือพิมพ์ ยังไม่ได้แสดงออกอย่างชัดเจน ถึงหากเสนอแนะทางออกให้กับวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อที่คล้ายคลึงกันอีกประการหนึ่งก็คือ สื่อมวลชนวิทยุและโทรทัศน์ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 นั้น ไม่มี(โอกาส)ในการแสดงบทบาทในการวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงทัศนคติต่อวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นแต่อย่างใด เนื่องจากอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของฝ่ายรัฐ

ส่วนประเด็นในเรื่องที่ว่า สื่อมวลชนในวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคมนี้ มีอิทธิพลในการชี้แนะ หรือทำให้เกิดวิกฤตการณ์ขึ้นเช่นเดียวกับเหตุการณ์ในเดือนตุลาคม 2519 หรือไม่นั้น ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องการการศึกษา ซึ่งคงจะไม่สามารถทำได้ง่ายนัก ทั้งในเรื่องของการเก็บข้อมูล และความแม่นยำของข้อมูลที่จะได้ อย่างไรก็ตาม มีการแสดงความคิดเห็นค่อนข้างมากกว่า การบิดเบือนข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนวิทยุและโทรทัศน์มีส่วนทำให้ประชาชนไปร่วมชุมนุมมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม กล่าวสำหรับสื่อวิทยุอัน พบว่า เป็นสิ่งที่ถูกนำมาใช้ในลักษณะที่แตกต่างออกไปจากสื่อมวลชนอิเล็กทรอนิกส์ทั้งสองประเภทดังกล่าว นั่นคือ ผู้จัดทำวิทยุเทปแต่ละฝ่ายใช้สื่อประเภทนี้ ในการสร้างความชอบธรรมให้กับการกระทำของฝ่ายตน

ในส่วนของฝ่ายกองทัพ แม้ว่าวิทยุทัศน์ที่จัดทำขึ้นมา จะไม่ได้มีการเผยแพร่ไปในวงกว้าง คือมีการจัดทำแจกจ่ายไปตามหน่วยทหารต่างๆ เท่านั้น หากแต่ลักษณะของการจัดทำ ภายหลังจากเหตุการณ์สงบและภาพพจน์ของกองทัพตกต่ำลงอย่างมาก ตลอดจนเนื้อหาที่มุ่งเน้นในการนำเสนอ นั้น สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามอีกหนทางหนึ่งที่จะชี้แจง หรืออธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อกอบกู้ภาพพจน์ที่ตกต่ำไปของสถาบันทหาร และเป็นการชี้แจงกับเจ้าหน้าที่ทหาร ในส่วนที่อาจจะไม่ได้รับรู้ถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากช่องทางการสื่อสารใดๆ ตลอดจนทำความเข้าใจกับเจ้าหน้าที่ในส่วนที่มีโอกาสรับทราบข่าวสารจากสื่อมวลชนมาก่อน การจัดทำวิทยุทัศน์ของฝ่ายกองทัพนั้น จึงเป็นความพยายามที่จะเน้นย้ำถึง "ความเป็นจริง" ของเหตุการณ์ ในทัศนะของกองทัพ ซึ่งเป็นสิ่ง

ที่กองทัพได้นำเสนอมาก่อนในช่วงของวิกฤตการณ์ โดยผ่านทางสื่อมวลชนที่อยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐในขณะนั้น

ในขณะที่วิดีโอเทปของฝ่ายที่มีส่วนร่วมในการชุมนุมและฝ่ายประชาชนนั้น การนำเสนอถึงความเป็นมาของเหตุการณ์การชุมนุม ก่อนที่จะเกิดวิกฤตการณ์ขึ้นนั้น ก็เป็นความพยายามในการที่จะอธิบาย และชี้ถึงเหตุผลของความจำเป็นและความชอบธรรมของการชุมนุม ซึ่งในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์นั้น หน่วยงานผู้จัดทำไม่มีโอกาสที่จะชี้แจง หรือบอกกล่าวกับประชาชนทั่วไปได้เช่นเดียวกับฝ่ายรัฐ ที่ควบคุมสื่อมวลชนอยู่ การอาศัยช่องทางการสื่อสารประเภทอื่น เช่น โทรทัศน์มือถือ หรือเครื่องโทรสาร ก็จำกัดเฉพาะกลุ่ม ไม่ครอบคลุมกว้างขวางเช่นเดียวกับวิทยุหรือโทรทัศน์ เมื่อเหตุการณ์สงบลง ช่องทางหนึ่งที่สามารถจะนำมาใช้ เพื่อบอกเล่าและอธิบายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นกับสาธารณชนได้ ก็คือสื่อวิดีโอ นั่นเอง ซึ่งโดยคุณสมบัติของสื่อประเภทนี้ ทำให้ผู้จัดทำสามารถที่จะนำเสนอถึงสิ่งที่ต้องการจะชี้แจง ทำความเข้าใจกับผู้ชมได้อย่างเต็มที่

สำหรับการจัดทำวิดีโอเทปสรุปสถานการณ์ขององค์กรสื่อมวลชนนั้น เสมือนกับเป็นทางออกของการนำเสนอภาพเหตุการณ์ ที่หน่วยงานสื่อมวลชนเอง ไม่สามารถนำเสนอได้อย่างเต็มที่ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์

โดยสรุปแล้ว เหตุการณ์ที่ถูกนำเสนอเป็นความจริงทางการเมือง ในช่วงวิกฤตการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ผ่านทางสื่อวิดีโอ นั้น จึงเป็นเสมือนกับเหตุการณ์เทียม ที่ได้รับการสร้างขึ้น โดยหน่วยงานผู้จัดทำ และเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงทัศนะของผู้จัดทำที่มีต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งก็มีความแตกต่างกันออกไปขึ้นกับแต่ละหน่วยงาน โดยที่วัตถุประสงค์สำคัญที่มีการสร้างความเป็นจริงของเหตุการณ์ขึ้นมา โดยอาศัยช่องทางของสื่อวิดีโอ นั้น ก็เพื่อเป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับแต่ละฝ่ายนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ความพยายามที่จะนำเสนอเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ให้เป็น "ความเป็นจริง" ในทัศนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนั้น เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มที่มีความเป็นไปได้สูงในอนาคต ถึงบทบาทของสื่อประเภทวิดีโอ ที่จะถูกนำมาใช้ในการบันทึก และนำเสนอภาพเหตุการณ์ต่างๆ เพื่อที่ผู้ที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์นั้น จะสามารถนำเอามาใช้ให้เกิด

ประโยชน์ในแนวทางที่กลุ่มตนต้องการ

จริงอยู่ที่ว่าคงจะไม่มีผู้ใดประสงค์ที่จะให้เกิดเหตุการณ์อันเศร้าสลดใจเช่นนี้ขึ้นอีก หากแต่ไม่มีใครที่จะสามารถคาดเดาถึงเหตุการณ์ในอนาคตได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตราบใดที่ปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นพื้นฐานของปัญหาทางการเมือง ยังไม่ได้รับการแก้ไข

วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นในเดือนพฤษภาคม 2535 นี้ ไม่เพียงแต่จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงสภาพของปัญหาทางการเมือง ที่สั่งสมอยู่ในสังคมไทยมาเป็นเวลาหลายปีเท่านั้น หากยังแสดงให้เห็นถึงทัศนคติไม่เคยเปลี่ยนแปลง ของรัฐบาลไม่ว่าจะมาจากการเลือกตั้งหรือไม่ก็ตาม นั่นคือ การควบคุมช่องทางการนำเสนอข้อเท็จจริงต่างๆ ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้เป็นไปในแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อฝ่ายตน

บทเรียนที่รัฐบาลน่าจะได้รับจากวิกฤตการณ์ในครั้งนี้ก็คือ การพยายามควบคุมเครื่องมือสื่อสารมวลชน เพื่อประโยชน์ในการสร้างความเป็นจริงของเหตุการณ์ ในทางที่เป็นผลดีต่อฝ่ายรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันก็บิดเบือน หลีกเลียง ที่จะไม่นำเสนอถึงสิ่งที่จะเป็นผลเสียต่อฝ่ายตนนั้น ไม่ได้เป็นผลดีแก่ฝ่ายใดเลย ในทางตรงกันข้ามอาจจะกลายเป็นการเอื้อประโยชน์ให้กับฝ่ายตรงกันข้าม เช่นที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตในวิกฤตการณ์ครั้งนี้ ทั้งไม่ใช่ทางออกของการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาล ถ้าหากจะได้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้สื่อมวลชน ไม่ว่าจะ เป็นสื่อประเภทใดก็ตาม ในการนำเสนอความเป็นจริงของเหตุการณ์ทางการเมือง ก็ควรจะเป็นไปในลักษณะที่เปิดกว้างทั้งสองด้าน ทั้งในส่วนของฝ่ายรัฐและฝ่ายอื่นๆ เป็นข้อมูลกว้างๆ ที่ให้ประชาชนได้ตัดสินใจเองว่า เป็นสิ่งที่เชื่อถือได้หรือไม่

สำหรับสื่อมวลชนนั้น ควรจะมีบทบาทมากขึ้น ในการเข้ามาเป็นผู้ประสานหรือหาข้อยุติ ให้กับเหตุการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายรัฐ และประชาชน ในฐานะที่เป็นตัวกลาง และสามารถที่จะสื่อทำความเข้าใจได้ทั้งสองฝ่าย และในขณะเดียวกันก็ยังคงทำหน้าที่ของสื่อมวลชน ในการนำเสนอข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เราได้เห็นภาพที่ชัดเจนของการควบคุมและจำกัดสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ และในขณะเดียวกัน เราก็ได้

เห็นปรากฏการณ์ของการสื่อสารในรูปแบบอื่นๆ เมื่อช่องทางสื่อสารมวลชนถูกปิดกั้น นั่นก็คือ การอาศัยการสื่อสารในรูปแบบระหว่างบุคคล เพื่อการกระจายการสื่อสาร รวมทั้งยังเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงยุคแห่งข้อมูลข่าวสาร ที่ไม่อาจถูกปิดกั้นด้วยช่องทางใดช่องทางหนึ่งอีกต่อไป ประชาชนมีทางเลือกมากขึ้น ในการที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารที่ไม่อาจจะได้เห็นจากโทรทัศน์ภายในประเทศ จากจันดาวเทียมที่รับสัญญาณจากสำนักข่าวต่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีโอกาสเช่นนั้น วิกฤตการณ์ในครั้งนี้ เป็นเสมือนจุดเริ่มต้นที่แต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ จะมองเห็นช่องทางในการใช้สื่อประเภทวิดีโอ (เทป) นี้ เป็นเครื่องมือที่จะพิสูจน์ หรือยืนยันถึงข้อเท็จจริงใดๆก็ตามของเหตุการณ์ หรือแม้แต่จะเป็นผู้กำหนดข้อเท็จจริงของเหตุการณ์นั้นๆ เสียเอง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าวิตกไม่น้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฝ่ายของผู้ที่ควบคุมช่องทางการสื่อสารมวลชน

ดังนั้น ข้อเสนอแนะในส่วนประชาชน ก็คือการตระหนักและรู้เท่าทันเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น ซึ่งต้องอาศัยการติดตามข่าวสาร สถานการณ์ต่างๆอย่างต่อเนื่อง รู้จักที่จะพินิจ วิเคราะห์เรื่องราวที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง และมั่นใจ โดยที่ไม่ตกเป็นเหยื่อของการโฆษณาชวนเชื่อ หรือ "ความเป็นจริง" ต่างๆที่ผ่านการกลั่นกรองมาแล้ว ในทางที่เป็นประโยชน์ต่อผู้จัดทำ "ความเป็นจริง" นั้น